

Η αυτοκτονία του Αϊάντα

Τιμή, Μελαγχολία και Τρέλα στην Αρχαία Ελλάδα

«Είναι ντροπή μακριά ζωή να θέλει εκείνος,
που απ' τις κακοτυχίες ποτέ του δεν γλυτώνει.
Τι χαρά δίνει η μέρα με τη μέρα, που όλο
στον θάνατο σιμώνει μας και μας μακραίνει;
Δεν θα λογάριζα για τίποτε εκείνον
τον άνθρωπο, που άδειες ελπίδες τον θερμαίνουν.
Μα πρέπει ή να ζει τίμα ή τίμα να πεθαίνει
ο ευγενής άνθρωπος!»

Σοφοκλής, "Αίας" / μτφ. Κ. Βάρναλη

Το ομηρικό "αἰέν ἄρι-
στεύειν καὶ ὑπείροχον
ἔμμεναι ἄλλων" έχει χα-
ρακτηριστεί ως η επιτο-
μή του ηρωικού κώδικα, η τιμή
που κερδίζει ο ήρωας και η ο-
ποία διαρκεί και μετά τον θάνα-
τό του. Το έπαθλο του νικητή εί-
ναι πάντα η τιμή, η δημόσια ανα-
γνώριση της υπεροχής¹. Μπρο-
στά στο όνειδος της εντροπής, ο
ήρωας - άνθρωπος επιλέγει τον
θάνατο, όπως κάνει ο Αϊάντας

(στην Ιλιάδα και στην ομώνυμη
τραγωδία του Σοφοκλή), ο οποί-
ος αυτοκτονεί, αφού έχει στερη-
θεί το δικαίωμα της τιμής. Η ε-
πιλογή του αυτή, ήταν απόλυτα
σεβαστή από τους αρχαίους Ελ-
ληνες, οι οποίοι αδέσμευτοι από
εσχατολογικές αντιλήψεις, θεω-
ρούσαν πως ο καθένas ήταν ε-
λεύθερος να λάβει αυτή την από-
φαση, χωρίς να τον συνοδεύει ο-
ποιαδήποτε θρησκευτική ή ηθική
απαξία². Πιο γενναίος από τους

Αχαιοὺς θεωρείτο, μετά τον Α-
χιλλέα, ο Αϊάντας ο
Τελαμώνιος³, "άνδρας ωραῖος
και μεγαλόσωμος, που ξεπερνά
τους Αργείους στο κεφάλι και
στους φαρδιούς ώμους...αυτός
είναι ο Αίας ο πελώριος, το κά-
στρο των Αχαιών"⁴. Οηγμένος
ανεπανόρθωτα από την απόφα-
ση των Αχαιών να δώσουν τα ό-
πλα του νεκρού Αχιλλέα στον Ο-
δυσσέα κι όχι σε αυτόν, αποφα-
σίζει να θανατώσει κατά τη
διάρκεια της νύκτας τους Αχαι-
οὺς βασιλείς. Την ψυχική κρίση
του ήρωα πρώτος διέκρινε ο για-
τρός του αχαιϊκού στρατού, Πο-
δαλείριος, παρατηρώντας τον ή-
ρωα γεμάτο οργή και με μάτια
που γυάλιζαν. Ο Αϊάντας γεμά-
τος πίκρα και απογοήτευση ξε-
θηκώνει το σπαθί του και σπύ-
δει να κατακρεουργήσει τους Α-
χαιοὺς, όταν επεμβαίνει η θεά Α-
θηνά και, εμφυσώντας του μα-

νία, τον οδηγεί με θολωμένο νου
επάνω στα κοπάδια των βοδιών,
που τα σφάζει άγρια νομίζοντας
ότι είναι οι βασιλείς του στρα-
τού. Για αρκετή ώρα ο ήρωας "εί-
χε τρελαθεί εντελώς" ("ό μὲν
ἐκστατικός ἐγένετο παντελῶς"⁵)
και όταν την αυγή το μυαλό του
ξεθόλωσε και ήλθε στα σύγκαλά
του, τότε συνειδητοποίησε με
θλίψη τι είχε κάνει. Η μισανθρω-
πία, γέννημα της πληγωμένης
του τιμής, τον έφερε σε μια κατά-
σταση μελαγχολίας και απογοή-
τευσης καθώς τώρα αυτός, ο με-
γαλύτερος και πιο ανδρειωμέ-
νος Αχαιός, θα γινόταν αντικεί-
μενο χλευασμού και περιφρόνη-
σης. Ο Αϊάντας ζει πλέον σε έναν
κόσμο εντροπής και θλίψης. Ε-
χοντας χάσει κάθε ουσιαστική ι-
κανότητα να ζει, αγγίζει υπαρ-
ξιακά το τέρμα της "αθμίας",
δηλαδή της απουσίας κάθε επι-
θυμίας για ύπαρξη, την απελπι-
σία, και επιλέγει, ως πραγματι-
κός ήρωας, το έντιμο τέλος: την
αυτοκτονία. Αποσύρεται στην ε-
ρημιά, στερεώνει στο χώμα το
ξίφος, το όργανο του ανδρικού
θανάτου, και πέφτει επάνω του.

Δημήτριος Ν. Γαρουφαλής

Αρχαιολόγος
Δ/ντής Σύνταξης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Mark W. Edwards, Ομηρος: ο
ποιητής της Ιλιάδος, ελλην.
μετάφραση εκδ. Καρδαμίτσα, 2001,
σσ. 206-209.
2. Στέφανος Γερούλιος / Rene
Bridler, Τραύμα: Πρόκληση και
φροντίδα του τραύματος στην αρχαία
Ελλάδα, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., 1998, σελ. 69.
3. Ομηρος, Ιλιάς, Β, στίχ. 768-769.
4. Ομηρος, Ιλιάς, Γ, στίχ. 225-228 /
μτφ. Ο. Κομνηνού-Κακριδή (Ι.
Ζαχαρόπουλος).
5. Αριστοτέλης, Μελαγχολία και
Ιδιοφνία, το 306, 1 πρόβλημα,
[953a]10, 1. Μτφ. Αλόη Σιδήση, εκδ.
Αρχα, σελ. 75.

Ο Αϊάντας, σε απόλυτη ερημιά, σκυμμένος, στερεώνει τη λαβή του ξίφους του στο χώμα. Μόνοι μάρτυρες της πράξης του ένας φοίνικας και η πανοπλία του. Έργο του ζωγράφου Εξηγία. Μελανόμορφος αμφορέας. Περί το 530 π.Χ. Βουλόννη, Musee Communal.